

Kisugárzás, hit, alázat – és fél évszázad dirigensi tapasztalat

Medveczky Ádám most szerzett új tudásról, összegzésről és boldogságról

Akármi is történjen, mindig arra törekszik, hogy a jót lássa benne. Medveczky Ádám így tett a pandémia időszaka alatt is. Azt meséli, volt ideje összegezni, és még sosem tanult annyit, mint az elmúlt hónapokban. Új metódusokat sajátított el a saját felkészülésében és vezetett be az online tanításban. Bár már több mint ötven esztendeje dirigál, még ebben a szezonban is várnak rá új művek, új helyszínek, így változatlan lelkesedéssel forgatja a partitúrákat, készül a következő és az azutáni koncertre. A karmesterrel, aki júliusban ünnepelhette nyolcvanadik születésnapját, az elmúlt évek új felfedezéseiről, tanulásról, tanításról, a hazai zenei életről, dirigensi tradíciókról beszélgettünk, valamint mindennapjairól is szó esett, amelyek több mint hatvanöt esztendeje, hajnaltól éjszakáig szinte kizárólag a zenéről szólnak.

© HERMAN PETER

Marton Éva énekverseny gála 2014

■ *Az interjúnk után próbálni indul a Hősök terére. Dirigált már azon a helyszínen?*

– Nem, karmesterként még nem léptem ott pódiumra, csak zongorakísérőként. Nagy öröm és megtiszteltetés, hogy Ferenc pápa előtt játszhatok. Liszt Krisztus oratóriumának egyik tételét vezényelem az Operaház Zenekarának élén, amelynek címe: A templom megalapozása. Máté evangéliumának sorain alapul: “Te Péter vagy, és ezen a kősziklán építem fel az én anyaszentegyházamat, és a pokol kapui sem vesznek rajta diadalmat”. Bár született lutheránus, evangélikus vagyok, rendkívül erős bennem az ökumenikus hajlam, minden hitet tisztellek, amely az őszinte emberségen alapuló Isten-szeretetről szól.

■ *Koncertsorozattal zárta a nyarat, hiszen ezt megelőzően sztárgálát vezényelt az Eiffel kertjében, majd Ko-*

lozsvárott Dvořák-estet az ottani operazenekar élén. Változott valami, hogy betöltötte a nyolcvanadik évét?

– Semmi, ugyanúgy a zene tölti ki a napjaimat, mint a korábbi hat és fél évtizedben, mióta 15 évesen elkezdtem komolyan foglalkozni az ütőhangszerekkel. Ugyanolyan örömmel élem meg minden percét, és még az energiám is megvan mindehhez. Inkább az volt érdekes, mennyi újdonságot tartogat még ez a világ! A pandémia időszakában az embernek nagyon kellett vigyáznia, hogy ne eresszen le, ne keseredjen el, amikor sorra maradtak el az előadások. De amíg nem mondtak le egy hangversenyt, addig arra én készültem. Sorra vettem elő az újabb és újabb partitúrákat, gyakoroltam reggeltől estig. Még életemben ennyit nem tanultam, mint ebben az időszakban! Így teltek a napok októbertől májusig, mialatt egyetlen online koncerten vezényelhettem csak.

■ *Nem hiányzott a zenekar, a közönség?*

– Nem is mertem belegondolni abba, hogy hiányérzetem van... Az életem során mindig alkalmazkodtam a felkérésekhez, akár tetszettek, akár nem. A járvány alatt is kialakítottam a magam ideológiáját, azzal biztattam magam, hogy nem szabad kétségbeesni, hinni kell abban, hogy túl leszünk ezen is. A munka nem vész el, csak megmarad - ezt mondogatta tanárunk, Kórodi András, úgyhogy ennek szellemében tanultam, dolgoztam. Azáltal, hogy kiszakadtam abból a mókuserékből, amit a heti próbák, koncertek jelentenek, közelebb kerültem a zenéhez. Volt időm még alaposabban tanulmányozni az összefüggéseket, a kompozíciókon belüli, nagyobb íveket. Az ezerszer dirigált darabokban is izgalmas, új korrelációkat fedeztem fel, olyan kapcsolatokat, amelyeket korábban nem vettem észre. Emellett a tanulási módszeremen is változtattam. Nem olyan mechanikusan végeztem, mint korábban, amikor napok szerint beosztottam az elsajátítandó partitúra oldalakat, hanem lazábbra vettem a tanulási folyamatot. Kizártam a görcsösséget, most nem nyomasztott a hangversenyek közelgő dátuma. Ha egy-egy részre ráéreztem, mentem tovább, belső igény szerint haladtam a tanulással. Nem befílni kell a műveket, hanem minden rész-nél megtalálni, mit diktál, milyen lelki rezdüléseket rejt. A zene a belső érzéseket közvetíti.

■ *Említette korábban, hogy a karmesteri mozdulatokat lélekből kell indítani...*

– Ha a felütés karizomból indul, megszólal valami, csak nem lesz benne mondandó. Szívből, lélekből kell vezényelni, s ehhez elengedhetetlen - akár csak az énekeseknél - a támasz, a belső tartás. Kinyomott hassal, könyökből indított, aprócska mozdulatokkal nem lehet dirigálni.

■ *Egyik példaképe, Toscanini sem vezényelt hatalmas gesztusokkal.*

– De pontos, határozottan mozdulatokkal dirigált, amelyekre támaszkodhattak a muzsikusok. Az ő varázsa – még ha hisztérikus volt is – a próbákban rejlett. Ott csikarta ki a zenekarból azt a kifejezést, amit el akart érni, így a koncerten elég volt, ha odaállt, pontosan ütött, és csak ránézett a trombitásra, emlékeztetve, hogyan kell az adott részt játszani. A mondandónak, amit az ember az adott darabban szeretne elmondani, belülről kell fakadnia, s ezt az üzenetet hittel és alázattal tolmácsolni.

■ *Meg lehet mindezt tanítani a fiatal dirigenseknek?*

– Van, amit nem lehet elmagyarázni... Még a legtehetségesebbeknél is látom néha, úgy vélik, majd ők megmutatják, hogyan kell például Beethoven V. szimfóniáját vezényelni. Megpróbálom rávezetni minderre őket, többek között személyes példával. Ahogy arra is, hogy egy zenekart nemcsak diktátorként lehet irányítani. Én azért

választottam más utat, mert a zenekarból nőttem ki, de az évek során bebizonyosodott, lehet emberségesen, pozitív gondolkodással is vezetni egy társulatot.

■ *Több zenekarnál is igazolhatta ezt...*

– Voltak persze súrlódások is az alatt a fél évszázad alatt, amióta karmester lettem, de szép éveket töltöttem a Postás, később MATÁV Zenekarral, majd a Győri Filharmonikusokkal. Az Operaháznak is a főzeneigazgatója voltam 1990-93 között, azonban ez a legnehezebb időszak volt, tombolt a teljes lelki káosz, a kezdeti eufóriát követően sokan a saját peccenyéjüket kezdték el süttögetni. Igyekeztem humánusan, az embereket szem előtt tartva irányítani a dalszínházi munkát, de hamar rájöttem, határozottabb kézre van szükség, mint az enyém... Azonban egy-egy közös munka befejezését sosem éltem meg traumaként.

■ *Mikor és hogyan tanulta meg, hogy mindennek a jó oldalát nézze?*

– Talán még gyerekként. S aztán mélyen belém ivód-tak a Cosí fan tutte fináléjának magyar sorai - ezt a Mozart-operát dirigálhattam először, még főiskolásként az Operaházban - mely szerint: 'Boldog ember az, aki mindent a mókás oldaláról vesz fel, bármilyen éri, túléli, mert vezérli józan ész'. Ezt azóta is igyekszem szem előtt tartani. Persze, azért sosem dugtam homokba a fejem, ha kellett, vállaltam konfliktusokat is kollégákkal, tanárokkal, és sosem dobtam ki kritikákat sem. Ha elmarasztaló volt az írás és rejlett benne igazság, akkor hús percig rossz volt a kedvem, majd mentem tovább. Mert mindig tudtam, dolgom van a világon, s az energiák arra kellene, hogy legközelebb javítsak a hibán. Így látom ma is, s egyre jobban értékelem az élet csodáit, azt, hogy nyílnak a virágok vagy süt a nap. A pandémia átvészéléseben is rengeteget segített, hogy van egy gyönyörű kertünk, ahová kiülhettem a partitúrával a kezemben, s rácsodálkoztam a természetre.

■ *Mennyiben változott meg a tanári munkája a pandémia miatt?*

– Fantasztikus módon, s annyi mindennel gazdagodtam! Normális körülmények között karmesterórán a növendék áll egy emelvényen, három zongora veszi körül, hat zongoristával. Erre most, a szigorú járványügyi előírások miatt nem volt lehetőség, ráadásul online kellett oktatni. Én minden technikai dologtól idegenkedem, legyen szó telefonról, számítógépről, s autót sem vettem soha, ha ugyanis vezetés közben elgondolodom, például azon, hogy az adott műben a melléktémát a fagott vagy az oboa játssza, akkor máris nekimentem valaminek... Így némi aggodalommal vártam ezt a fajta oktatást, szerencsére a családom, a gyerekeim, az unokáim segítettek. Kiépítettek számomra egy online állomást, kamerával, mikrofonnal, s nekem csak le kellett ülnöm a zongorához. Nem volt könnyű így sem a taní-

© BEREZ VALTER

Beregszász, Hunyadi László, 2019

tás az internetes kapcsolat késései miatt, ezért tanár kollégámmal, Ménesi Gergellyel azt találtuk ki, hogy a fantáziára és a belső hallásra támaszkodva kell dirigálniuk a növendékeknek. Úgy zajlottak az órák, hogy az ifjú karmester némán, a zenét elképzelve vezényelt, mi pedig figyeltük, jó-e a mozgás, megfelelő-e a tempó, a gyorsítás, a megállás utáni továbbmenetel, megfelelő-e a beintés. A családom döbbenetben nézett be néha hozzám, nem hallottak ugyanis semmit, miközben én azt mondogattam, hogy ez így nem jó, erre a mozdulatra a kürtök nem tudnak belépni... Izzalmas órákat tartottunk, a növendékek is sokat fejlődtek, de mi, oktatók is új módszereket sajátítottunk el, s már nem esünk kétségbe, ha ismét be kell zárni a kapukat.

■ *Sok évtizede, 1974 óta tanít a Zeneakadémián. Hogyan látja, miben lett más az idők során az oktatói attitűdje?*

– Az első években a túlzott toleranciám miatt nem mertem éles kritikát megfogalmazni, s megfelelően fejelemezni a zenekari gyakorlaton résztvevő, fiatal muzsikusokat. Mostanra ez már elmúlt, már vállalom a megfelelő művészi fejlődés érdekében. Azt is érzem, hogy a fiatalok, de még a kész művészek is igénylik a tanácsot, a visszajelzést. Minden esetben a mikénten van a hangsúly. Sosem szabad senkit a többiek előtt megalázni, letorkolni, mindenkire jóindulattal, kedvesen kell szólni. Még akkor is, ha nagy a probléma, érdemes ezt négy szemközt megbeszélni az érintettel. A színpadi megszegényítés szokása rendezőnek, karmesternek, dívának is, de nem értek vele egyet. A művész lét nem lila köd persze, kemény harcok is zajlanak egy társulatnál, de akkor is az emberség dimenziójában kell maradni. Egyébként az évek során a növendékeim a kollégáimmá váltak, az első énekes osztályomba járt például Komlósi Ildikó, Kertesi Ingrid vagy Pánczél Éva. A karmesterek között is akadnak jócskán növendékeim.

■ *Sokszor emlegeti, hogy milyen sokat köszönhet annak az évtizednek, amelyet ütőhangszeresként az Állami Hangverszenekarban töltött, s ebben az időszakban Ferencsik János volt az együttes vezetője. Van, amit karmesterként is átvett tőle?*

– Igen, sőt a tőle tanult tradíciót magam is továbbadom a növendékeimnek. Gyakran idézem Ferencsik szavait, módszereit, s büszke vagyok, hogy a huszadik század nagy karmesterének az utóvédje lehetek. Ő azt hangoztatta mindig, hogy a nagy korosztálynak, Kleibernek, Knappertsbuschnak, Furtwänglernek, Klemperernek az utóvédje, és továbbadja, amit tőlük tanult. Vannak ugyanis tradíciók, amelyeket meg kell őrizni és tovább hagyományozni a következő generációra. Sajnos a rendezőknél tapasztalom azt, hogy mindenáron újat akarnak alkotni. Pedig nem kellene mást tenni, mint az adott műből kiindulni. A folytonos figyelemfelkeltésre való törekvésből pedig a dalszínházban néha nagyon ortopéd dolgok születnek. Megváltoztatják a cselekményt, s nem leszúráják a főhőst, hanem lelövik... Megmásítják a relációkat, amiről azt gondolom, Mozart például biztosan nem így akarta volna megírni A varázsfuvolát, ahogy néha színre kerül. A karmesternek sincs joga áthangszerelni, átírni egy kompozíciót, és a rendező sem változtathat a művön. Nem lehet az a mottó, amit egy híres rendező mondott: 'Mit tudnék ebből kihozni, ha nem zavarom a zene...' Egy-egy zenedarabban ott vannak a konkrét szinkronpontok, amelyeket nem lehet és szabad figyelmen kívül hagyni.

■ *Ön pedig minden előadást, akárhányszor vezényli is, újabb és újabb kalandnak tekint.*

– Ha a nézőtérén csak három olyan néző ül, aki még nem ismeri a darabot, akkor nem láthatnak dekoncentrált, fád előadást, mert sosem jönnek többen az Operába. Ha hittel, lelkesedéssel szolgáltatók meg a művet, akkor híveket nyerünk a műfaj, a komolyzene számára. Nem könnyű a dolgunk, mert egyre jobban fogynak a karizmatikus előadók. Amikor kezdtem a pályát, az még a költészet és az egyéniségek kora volt. Mostanában nincsenek melléütesek, gikszerek, csak steril, egyformára kilúgozott produkciók, amelyekben minden kínosan pontosan le van játszva... De nem a perfekcionista előadástól lesz valami emlékezetes, hanem az olyan művészeketől, akik kisugárzással bírnak, akik kellő alázattal, hittel, valamint egyedi mondandóval tolmácsolják a darabokat. Sajnos ma már sokszor csak a sikerhajhászás folyik, s ez nem jó irány.

■ *Visszatekintve az elmúlt évtizedekre, hogyan látja a hazai zenei élet változását?*

– Rendkívül gazdaggá vált, sokasodtak a zenekarok, és mindenütt minőségi munka folyik. Az összes hazai együttesel dolgoztam az évek során, és rosszal nem találkoztam. Vezényelhettem jó és nagyon jó társulatokat, s bárkivel muzsikáltam, azt tapasztaltam, a tudásuk legja-

vát adják. Kiváló művészeink vannak, s örömteli az is, hogy az utóbbi időszakban a munkaszervezés, munka teremtés került a fókuszba. Még a pandémia alatt is kaptak feladatot az együttesek, a közönség pedig kiváló hangversenyeket hallgathatott meg. Nádasdy mondását tudom idézni – s ez nemcsak a zenekarok terén, hanem az akadémiai munkára is igaz: 'Ne azt kívánd a tulipántól, hogy rózsá legyen, hanem azt, hogy a legszebb tulipán!'

■ *Sokszor nyilatkozza, hogy az élet nem kívánságműsor, s mindig annak a feladatnak örül, amire éppen felkérrik, de gondolom, a születésnap hangversenyének programját azért Ön válogatta...*

– Így van, a Zeneakadémia kért fel erre a jubileumi estre, s egy teljesen magyar műsort állítottam össze, Erkel, Liszt, Bartók és Kodály művei szerepelnek a programban. November 14-én lesz a hangverseny, a Zeneakadémia zenekarát dirigálom a Nagyteremben. Emellett az Operaházban is akad ebben a szezonban szép feladatom, egy Bánk bán-sorozat mellett egy számomra új balettre, a Liszt-zenére született Mayerlingre kaptam felkérést. Még olyan új opera is akad a programban, amelyet korábban nem vezényeltem, a Zeneakadémián Szinetár Miklós rendezésében kerül színre Auber Fra Diavolója. Egy kilencven éves rendező, egy nyolcvanadik születésnapját ünneplő dirigens, no meg sok fiatal akadémista produkciója lesz. Ezzel a darabbal nyolcvanra bővül az operai repertoárom, minden évemre jut egy...

■ *A következő esztendő is Önnel köszönhetjük, hiszen a Rádióegyüttesek Újévi nyitányának lesz a karmestere, miközben évekig az óévbúcsúztatón tünt fel...*

– Csak nem a sok évvel korábbi, szilveszterkor, a tévében vetített himnusz-felvételre gondol? Fial muzsikusként nagyon büszke voltam arra a két snittre. Horváth Ádám készítette a felvételt, egy órán keresztül rögzítette azt a kétszer egy másodpercet. Utána mindig pezsgőspohárral a kezemben figyeltem, mikor tűnök fel a tremolóknban. A kollégák is mondogatták: veled kezdődik az esztendő! Érdekes egyébként a televízió hatása. Amikor az MTV Karmesterversenyén második lettem, megismert az ország, a zenei életben is felfigyeltek rám, temérdek felkérést kaptam. Ha azonban feldobják az embert, akkor fenn is kell maradnia, és ez bizony nem könnyű. Nagy volt velem szemben az elvárás, ami hatalmas stresszt jelentett, s jól be kellett osztanom az időmet. De legalább megtanultam ezt is! Ahogy a pandémia alatt visszatekintettem a pályámra, arra jutottam, minden nehézséget okkal kaptam, hogy valamit elsajátítsak, s aztán könnyebben boldoguljak. Összegezve: csodás életem volt, hiszen azt csinálhattam, amit szeretek, amihez egyedül értek, és ezért még fizetést is kaptam! Lett egy fantasztikus családom is, öt gyerekkel, tíz unokával. Bármit kértem is az égietől, valamilyen úton-módon megkaptam, szóval mindenért csak hálát adhatok.

■ *Nemrég készítettünk egy interjút, amelynek a végén azt nyilatkozta, amíg a karját emelni tudja, addig vezényelni fog...*

– Most inkább azt mondom, amíg fel tudok kúszni a pódiumra, mert sajnos a jobb térdemben lévő porcleválás megnehezíti az állást és a gyaloglást. De valahogy feljutok majd hétről-hétre a karmesteri dobogóra, hiszen április közepéig tele a naptáram.

R. Zs.

Szerencsefiának tartom magam

Egy próbaévet adott magának az Operaháznál 1973-ban, idén már a 48. évadát kezdi meg, de állandó karmester a Rádiózenekarnál, és rendszeresen hívja a többi budapesti és vidéki zenekar is vezényelni, a zenészek rajongással szeretik, a próbái legendásan jó hangulatúak. Születésnap interjú a hetvenéves Kovács János karmesterrel.

■ *Társulatpártinak mondanak, de nevezhetnének zenekarpártinak is. Mitől lesz ennyire jó hangulatú a közös munka?*

– Ha az ember beleszeret az előadandó darabba, az nagyon jó tanácsadó. Ha az ember kötődik a darabhoz, a szerzőhöz, akkor annak a hatása alatt előbb-utóbb megtalálja azt a formát, hogy átadhassa ezt a rajongást. Ha sikerült átragasztani a zenekarra, és közös rajongóssá, mondhatnánk, közüggé válik, már kész is a jó hangulatú próba.

■ *Ennyi a titka?*

– Meg kell tanulni persze nagyon jól a darabot, azt nem lehet megúszni, és bele kell szeretni.

■ *Így alakult az operával is? Amikor odakerültél 1973-ban, azt mondtad, adsz egy próbaévet magadnak, mert nem az opera műfaja volt a fő céled. Az operába is sikerült így beleszeretni?*

– Éppen most készülünk majd a tanáromnak, Kóródi András karnagy úrnak a 100. születésnapjára, ami jö-